

logie se podle Jüngela nemá zabývat tím, jak lze interpretovat či revidovat rozhodnutí učitelského úřadu, jejím úkolem je „jen klást otázky a formulovat přání a vznášet požadavky“ na katolickou teologii (s. 127). Jüngelovi vytýkám, že nemá dostatečný zájem o současnou katolickou teologii. To se projevuje na-

příklad v tom, že nedůvěřuje novému katolickému výkladu dogmat (např. O. H. Pesche). Jsem naproti tomu přesvědčen, že dialog s katolickou teologií přispívá nejen k poznání cizího stanoviska, ale i k hlubšímu sebezochopení evangelického křesťana.

Filip Susa

O NEUCHOPITELNOSTI DEUTERONOMISTŮ

Scheuring, L. S. a S. L. McKenzie (Ed.) (1999). Those Elusive Deuteronomists: The Phenomenon of Pan-Deuteronomism. Číslo 268 in Journal for the Study of the Old Testament Supplement Series. Sheffield: Sheffield Academic Press. ISBN 1-84127-010-5. 288 stran.

Editoři tohoto sborníku a autoři příspěvků chtějí reagovat „na šířící se epidemii pandeuteronomismu“ (str. 13), tedy snahu vidět téměř ve všech knihách Tenaku působení tzv. deuteronomistické redakce. Nejedná se o reakci nijak spontánní – dva z příspěvků byly publikovány již dříve,¹ devět z jedenácti zbývajících příspěvků zaznělo na setkání Society of Biblical Literature roku 1996 (v rámci Deuteronomistic History Section). Jen zbývající dva příspěvky (Robert R. Wilson a Ehud Ben Zvi) jakož i vklad editorů sborníku vznikly přímo pro tento sborník.

První část (Richard Coggins, Norbert F. Lohfink a Robert R. Wilson) je věnována problému pandeuteronomismu jako takovému, od otázek termi-

nologie (termíny Deuteronomium, deuteronomický, deuteronomistický a jejich obsah), přes otázky literární (podle jakých kritérií by měl daný text být považován za deuteronomistický) až po otázky historické (zda v dějinách Izraele existovalo jakési deuteronomistické hnutí). Ve druhé části se pak věnuje pozornost hlavním oddílům Tenaku z hlediska případného vlivu deuteronomisty (deuteronomistů) na jejich vznik (J. Blenkinsopp: Genesis-Numeri, A. G. Auld: Přední proroci, R. A. Kugler: Zadní proroci a J. L. Crenshaw: Spisy). Třetí část tvoří jednotlivé studie, většinou na téma konkrétní text (biblická kniha) a jeho případná deuteronomistická redakce – z hlediska statistiky zde převažují příspěvky týkající se Zadních pro-

¹ Coggins R., „What does ‘Deuteronomistic’ mean?“, in: Davies Jon, G. Harvey a W. G. E. Watson (Ed.) (1995). Words Remembered, Texts Renewed: Essays in Honour of John F. A. Sawyer. Číslo 195 in JSOTSup. Sheffield: Sheffield Academic Press, str. 135–148. Lohfinkův příspěvek je překlad kratší, francouzské verze původního článku „Gab es eine deuteronomistische Bewegung?“ in Gross, W. (Ed.) (1995). Jeremia und die „deuteronomistische Bewegung“ BBB, 98. Weinheim: Beltz Athenäum, str. 41–63.

roků. Sborník uzavírá postskript jednoho z editorů (Steven L. McKenzie).

Jak již název napovídá a jak je zřejmé hned z úvodu, většina příspěvků zastává k současné pandeuteronomistické horečce zdrženlivý postoj. Hned Coggins v přetisku svého staršího článku upozorňuje na ošidnost termínu „Deuteronomistic“ pro hypotetický myšlenkový proud, který kdysi snad mohl sehrát svou úlohu při formování biblické literatury. Bezbřehé užití tohoto termínu zároveň ve vztahu ke konkrétní knize, k literárnímu procesu, avšak také k ideologickému hnutí v rámci judaismu, je dle Cogginse matoucí.

Nepochybným přínosem sborníku jako celku je kritický pohled na metody pandeuteronomistů. Lohfink kritizuje zejména postup, kdy kromě samotného Deuteronomia, případně také kromě etablovaného okruhu deuteronomistických (tj. s Deuteronomiem zřetelně příbuzných) spisů (Joz–2 Kr, deuteronomistické části knihy Jr) jsou jako deuteronomistické označeny dokonce takové texty, které neobsahují žádnou výraznou deuteronomistickou látku. Tyto pouze mají určité spojení s klasickými deuteronomistickými texty (popř. s texty jako deuteronomistické označenými někdy dříve). Např. se hovoří o deuteronomistické redakci Dvanácti proroků vzhledem k tzv. „deuteronomistickým nadpiskům“; ty však neobsahují nic specificky deuteronomistického, pouze jsou obsaženy v tzv. deuteronomistických knihách.

Údajná aktivita deuteronomistického redaktora bývá asi nejčastěji dokazována na základě lingvistických pozorování. Právě tento typ důkazů je však ve sborníku několikrát kritizován. James L. Crenshaw upozorňuje na nedo-

statečnost tohoto hlavního argumentu (totiž lingvistických paralel), zejména s ohledem na omezené množství textů, které máme k dispozici. Při malém množství dat pak i netypicky užitý (a náhodně v biblické knize dochovalý) výraz může výrazně vychýlit celkovou statistiku tím či oním směrem. Crenshaw se konkrétně zabývá vztahem mezi knihou Dt a knihami z oddílu Spisy. Dochází k závěru, že příležitostně se vyskytující paralely mezi těmito texty se dají rozumě vysvětlit, aniž by člověk předpokládal deuteronomistickou redakci Spisů. Velice přesvědčivě působí vývody dalšího kritika pandeuteronomistických metod, kterým je Ehud Ben Zvi. Ten např. dokládá, že vzhledem k poměrné velikosti oddílu Dt–2 Kr (kterýžto textový korpus bývá brán za vzor deuteronomistické frazeologie) musí platit, že např. „12 shared occurrences between Deuteronomy–Kings and Micah ... weigh as much as 1 between Proverbs and the same prophetic book“ (str. 245). Za daného poměru bychom tedy mohli již z jediného výskytu výrazu z knihy Přísloví u proroka Micheáše usuzovat na hypotetického „proverbialního“ redaktora. Nesmyslnost tohoto počínání by asi byla zřejmá i pandeuteronomistům. Ben Zvi dále upozorňuje, že vzhledem k rozsahu tradičního deuteronomistického korpusu (včetně deuteronomistických pasáží knihy Jr) je při náhodném výběru dokonce možné, že určité výrazy se budou vyskytovat výlučně v deuteronomistickém korpusu a určité jediné prorocké knize. Ani v tomto případě by zdaleka nešlo o důkaz deuteronomistické redakce.

Ač se Ehud Ben Zvi věnuje specificky vztahu pandeuteronomismu a Dvanácti proroků, směřují i další jeho po-

známky přímo ke kořeni věci. Ben Zvi útočí na sebevědomí redakčně-kritických hypotéz týkajících se daných prorockých knih. Hypotéza deuteronomistické redakce předpokládá existenci textu před redakcí a možnost rekonstrukce tohoto textu, rovněž možnost jeho specifikace (autorství / redakční činnost a teologie / ideologie). „This claim is (at least) debatable...“ (str. 235). Další kritika se týká předpojatosti badatelů pro svou (deuteronomistickou) hypotézu: „Redactional claims... tend to govern the way in which data are interpreted“ (str. 235). Příklad, který Ben Zvi uvádí: velká váha se přikládá konkrétním paralelám např. Dt/deuteronomisty a Sofonjáše, bez povšimnutí jsou např. paralely mezi Sofonjášem a knihou Přísloví, resp. tyto paralely nejsou vykládány jako redakční vliv.

Z hlediska filozofie celého sborníku je poněkud překvapující zařazení příspěvku, jehož autorem je Stephen L. Cook. Cook uvádí svůj článek následujícím tvrzením: „The latest layers of Micah consist of a direct Deuteronomistic redaction of the book; indeed, they constitute an untapped but rich source of evidence about Deuteronomistic thought and literary activity, its nature and its provenance.“ (str. 216) Takové tvrzení by zasloužilo důkladné podepření důkazy. Cook však téměř výhradně argumentuje údajnou podobností teologických důrazů knihy Dt a Mi. Konkrétně se má jednat o teologii nespolehání na lidské síly a odpor proti nepřijatelným náboženským praktikám, společným Mi 5:9–14 a knize Dt (resp. popisu náboženské reformy v 2 Kr). Tato ukázka Cookovy argumentace naznačuje, že autor zcela ignoruje problémy nastolené jeho kolegy v tomto sborníku.

Na problematický charakter užití teologických paralel jakožto důkazu literární závislosti poukazuje Ben Zvi (254n), k opatrnosti v tomto směru nabádá i Coggins.

Měl-li Cook být chápán jako záměrně zařazená ukázka pandeuteronomisty, pak snad Marc Zvi Brettler je příkladem extrémního anti-pandeuteronomismu. V jeho pojetí totiž již nejsou deuteronomistické ani některé části knihy Dt. Konkrétně se jedná o Dt 30:1–10. Brettler se pokouší dokázat, že tento text „...is not a sermon, it is not Dtr, and it is not typical.“ Hlavním argumentem má být výjimečnost verše 6 v rámci teologie knihy Dt. Podle Brettlera existuje spojení mezi tímto veršem a dalšími prorockými texty, zejména pak pasáží v Jr 31:31 až 34. Právě tyto (prorocké) texty jsou však v rozporu s typickými deuteronomickými („Deuteronomic“) pojmy. Proto by ani text v Dt 30:1–10 neměl být považován za autenticky deuteronomický. Logika tohoto způsobu myšlení je zarážející. Podle Brettlera nemá autor knihy právo své dílo gradovat, vést k překvapujícím výpovědím, třeba i zvrátům. Brettler zde též vyjadřuje následující předpoklad: pokud se teolog na věc dívá z jednoho úhlu pohledu, nesmí se na ni podívat z úhlu druhého (byť by se jednalo o tak složitý problém, jakým je otázka predestinace). Brettler uznává, že text je nasycen, či snad až přesycen deuteronomistickým slovníkem. Ohledně ideologie textu, Dt 30:1–10 téměř dokonale napodobuje deuteronomistickou ideologii. Přesto: „...our passage, which looks Dtr, is really pseudo-Deuteronomic“ (str. 185). Jistotu, s jakou Marc Zvi Brettler odlišuje „pravého“ deuteronomistu od „nepravého“, s ním bude asi málokdo sdílet.

Má kritika výše uvedených dvou badatelů není vedena zlomyslným sarkasmem. Jejich příspěvky dle mého názoru pouze názorně dokládají krizi metody jednoho směru biblického bádání a snad i krizi jeho cílů. Pro Cooka i Brettlera (a jiné badatele) je hlavním cílem odlišit v textu různé redakční vrstvy. Tohoto cíle musí být dosaženo i tam, kde pro odlišení redakčních vrstev neexistují přesvědčivé důkazy – metoda se tedy sama sobě stává cílem. Podobně samoučelná (či neučelná) se někdy jeví snaha o dataci údajně zjištěných redakčních vrstev. Například Thomas C. Römer předpokládá ve svém příspěvku dva stupně redakce knihy Jr. První redakce je prý zřetelná v Jr 7–35, druhá (exilová) edice obsahuje kapitoly 37–44 a výroky v Jr 2–6. Tato redakce je však „quite different from chs. 7–35“. Römer ji datuje do konce exilu, či do počátku

doby perské. Musí zde však argumentovat vývojem slovníku, aby tak prokázal shodný původ dvou rozdílných textů („There seems to be a certain evolution in the vocabulary in this edition...“, str. 198) – činí tedy přesně to, co o pár stránek předtím oprávněně kritizoval Crenshaw: „Languages do change, but this fact makes it impossible to establish literary dependence when the two expressions differ noticeably.“ (Str. 156.)

Počín sestavovatelů sborníku i jednotlivé příspěvky je třeba přivítat jako užitečný čin nutně sebereflexe biblické vědy. Někteří autoři k této sebereflexi přistoupili s velkou razancí a otevřeností. Jiní jakoby se stále ještě báli, že by nastoupený proces mohl odplavit i takové „jistoty“ jakými se jevíly být existence deuteronomistického hnutí a vůbec pojem „deuteronomistický“ jako takový...

Viktor Ber

NEJNOVĚJŠÍ BARTH

Karl Barth Gesamtausgabe. Theologischer Verlag Zürich. 1998: Bd. 29: Predigten 1916, s. 471, Bd.30: Theologie der reformierten Bekenntnisschriften 1923, s. 376, Bd.31: Predigten 1921–1935, s. 690p; 1999: Bd. 32: Predigten 1917, s. 491; 2000: Bd. 33: Karl Barth – E. Brunner. Briefwechsel 1916–1966, s. 506.

V TRE 1997/2 jsem psal o 28. svazku Sebraného vydání Karla Bartha. Od té doby uplynuly 3 roky a mezitím vyšlo dalších 5 svazků: V řadě I ‚Kázání‘ *Kázání 1916, Kázání 1917 a Kázání 1921–1935*, v řadě II ‚Akademická díla‘ *Theologie reformovaných konfesí a v řadě V ‚Dopisy‘ Karl Barth–Emil Brunner. Korespondence 1916–1966*, dohro-

mady bratru 2538 stran. Barthiáni tedy mají co číst! Většinou jde o texty dosud neznámé, lépe řečeno známé pouze někdejšími, dnes již nežijícím Barthovým safenwilským farníkům a göttingenským studentům, příteli Brunnerovi – a ovšem oněm dosud žijícím posluchačům Barthových kázání z meziválečného Německa. Okřídlené tvrzení, že